

Μακεδονικά

Vol 32, No 1 (2000)

Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περίβλεπτον Δράμας-
Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.184](https://doi.org/10.12681/makedonika.184)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Καραθανάσης Α. Ε. (2000). Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περίβλεπτον Δράμας- Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα. *Μακεδονικά*, 32(1), 527-529. <https://doi.org/10.12681/makedonika.184>

Τάσος Ί. Κυριακίδης, *Τό Περιβλεπτον Δράμας - 'Από τήν 'Ανταλλαγή (1924) μέ-
χρι σήμερα*, έκδ. οίκου Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 238.

‘Ο πρόσφυγικός κόσμος πού ἐγκαταστάθηκε κατά τήν ‘Ανταλλαγή τοῦ 1924 στήν Μακεδονία ἀσφαλῶς καί ἔχει πολλά νά πει γιά τίς συνθήκες τῆς πρόσφυγιᾶς, τίς πα-
τριδες πού ἄφησε, τά ὄνειρά του, τήν ἐνσωμάτωσή του στόν μητροπολιτικό Ἑλλη-
νισμό. Πρόσφυγες τῆς πρώτης γενιάς ἐγγραφαν συγκλονιστικά κείμενα, ἀλλά καί μέ τίς
πληροφορίες τους τροφοδότησαν ἀπό τήν δεξαμενή τῶν ἀναμνήσεων τους προσφυ-
γόπουλα τῆς δεύτερης γενιάς προκειμένου νά συνθέσουν μελέτες γιά τίς ἀλύτρωτες
πατριδες, ἀλλά καί τίς νέες πατριδες μετά τό 1924. Ἄλλοι, πάλι, πρόσφυγες τῆς δεύ-
τερης γενιάς συνέγραψαν μελέτες γι’ αὐτές τίς νέες πατριδες, στήν Μακεδονία καί τήν
Θράκη ἢ ἄλλαχοῦ, ξεδιπλώνοντας τίς παιδικές καί ἐφηβικές ἀναμνήσεις τους βοηθη-
μενοι, πάντα, ἀπό τοῦς μεγαλύτερους τους, τοῦς φορτωμένους μέ ἐμπειρίες καί βιώ-
ματα. Τέτοια εἶναι καί ἡ περίπτωση τοῦ γνωστοῦ ἐκδότου τῆς Θεσσαλονίκης Τάσου
Κυριακίδη, πού συνέθεσε ἀξιόλογη μελέτη ἀναφερόμενη στήν γενέτειρά του, τό Περι-
βλεπτον τῆς Δράμας, ὅπου τό 1924 ἐγκαταστάθηκε ἡ οἰκογένειά του. ‘Ο κ. Τ. Κυρια-
κίδης, ὅπως καί ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος, ἰδιοκτῆτες τοῦ ὁμωνύμου ἐκδοτικοῦ
οἴκου, ἀπό καιροῦ ἔχουν στρέψει τίς ἐπαγγελματικές-ἐκδοτικές δαστηριότητές τους
στήν προβολή τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ· ὁ ἀριθμός τῶν πενήντα μέχρι τοῦδε ἐκ-
δόσεων τους γύρω ἀπό τόν Πόντο μαρτυρεῖ τήν φιλοδοξία τους νά τόν ἀναδείξουν
ἐναρχότερα. Στήν προσπάθειά τους αὐτή ἐντάσσεται καί ἡ παρούσα ἔκδοση πού με-
λετᾶ τό συγκεκριμένο ποντιακό χωριό τῆς Μακεδονίας.

Τό βιβλίον προλογίζει ὁ καθηγητής-ἀκαδημαϊκός κ. Ἀγαπητός Τσομπανάνκης πού
προϋδεάζει τόν ἀναγνώστη γι’ αὐτήν τήν πενηντάχρονη καί πλέον πορεία τοῦ Περι-
βλέπτου, ἐφ’ ὅσον ἡ διήγηση μπορεῖ μέν νά φθάνει ὡς τίς ἡμέρες μας, ἀλλ’ ἡ οὐσία
τῶν πραγμάτων φαίνεται νά τερματίζεται τό 1974 περίπου, ὁπότε μέ τήν ἐσωτερική
καί ἐξωτερική μετανάσταση, πού στό μεταξύ ἔχει συντελεσθεῖ, συμβάλλει στήν ἀπώ-
λεια τῆς συνοχῆς τοῦ χωριοῦ. Φιλοδοξία, καί ἐπιθυμία μαζί, τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι
νά θυμίσαι στοῦς πρόσφυγες τῆς τρίτης καί τέταρτης, πλόν, γενιάς τίς δραματικές
συνθήκες ὑπό τίς ὁποῖες ἔζησαν οἱ δικοί τους, γονεῖς, παπποῦδες καί γιαγιάδες κατά
τίς πρώτες ἐβδομάδες καί μήνες τῆς ἐγκαταστάσεώς τους στοῦς νέους τόπους. Τό ἔργο
αὐτό, τῆς καταγραφῆς δηλ. τῶν συνθηκῶν, καθίσταται μέρα μέ τήν μέρα δυσχερές, ἐφ’
ὅσον οἱ πρωταγωνιστές τῶν γεγονότων ἔχουν πλέον ἀποθάνει καί λιγοστοί εἶναι ἐκεῖ-
νοι πού ζοῦν ἀκόμη καί οἱ ὁποῖοι εἶχαν βιώσει τά γεγονότα σέ ἡλικία πού νά μποροῦν
νά θυμιοῦνται πρόσωπα καί γεγονότα. Εἶναι βασικό νά συγγραφήσουμε αὐτό πού ση-
μειώνει στήν εἰσαγωγή του ὁ κ. Τ. Κ. ὅτι *οἱ καθημερινές διηγήσεις τῶν γονέων γιά τήν
ἴμερα καί τό Καρμούντ, τό γειτονικό Λερίν καί τά χωριά τό Ὀφειωσ ἐπεισαν τά
παιδιά τους ὅτι ἐκεῖνη ἡ πατρίδα ἦταν μοναδική!*

Δέν ἔχει ἄδικο· ὅσοι εἴμαστε πρόσφυγες δεύτερης γενιάς ἔτσι αἰσθανόμαστε γιά
τήν μοναδικότητα τῆς πατρίδας μας· τό ἐπέβαλαν στήν συνείδησή μας οἱ θαυμαστές
διηγήσεις τῶν παπποῦδων, τῶν γονέων, ἀλλά, δυστυχῶς, καί οἱ ἀναστασιάζοντες τους.
Καί μία ἄλλη διαπίστωση καί αὐτή ἀληθινή ἀπό τά πράγματα καί τά σημεῖα τῶν

καιρών· γράφει ο Τ.Κ.: *ή άλλη διαπίστωση είναι ότι τά χωριά της 'Αργυρούπολης και του 'Όρειου Θαρρείς και μεταφέρθηκαν εδώ στην περιοχή Παρανεστίου Δράμας και ελάχιστα πράγματα άλλαξαν στον τρόπο ζωής των κατοίκων. Τά ήθη, ή πατριαρχική οικογενεια, ή καθημερινή διατροφή δέν μεταβλήθηκαν. Τά νέα στοιχεία στην ζωή των κατοίκων του Περιβλέπτου ήταν οί νέες καλλιέργειες (κυρίως καπνός) και τό γεγονός ότι ήσαν ισότιμοι πολίτες σ' ένα ελεύθερο κράτος, στην πατρίδα τους». Και μία άλλη διαπίστωση έξισου σημαντική, άν κρίνουμε μέ τά μέτρα της εποχής: τήν άγαστή συμβίωση των προσφύγων του Περιβλέπτου μέ τούς έντοπίους Μακεδόνες των γειτονικών χωριών. Κατά τά άλλα ο κ. Τ.Κ. δίδει στό πρώτο κεφάλαιο μία πολύ γενική εικόνα της ιστορίας του Πόντου επιμένοντας μέ φωτογραφικό ύλικό από τό Καρμούντ, τήν 'Αργυρούπολη, τήν 'Ιμερα, τό 'Υψηλ (τό χωριό των 'Υψηλάντων), τό Λερί, τό Ζουρέλ, τήν Κρηνίτα, τό Ζησινά, τό Γίγας νά βοηθήσει τόν άναγνώστη, και μέ τήν παράθεση ενός χάρτου της 'Αργυρούπόλεως, νά άντιληφθεί καλύτερα τόν χώρο πού οί πρόσφυγες άφησαν στόν Πόντο· ένας άλλος τοπογραφικός χάρτης του Περιβλέπτου δίδει τήν εικόνα του τόπου εγκαταστάσεως στην Μακεδονία. Τό χωριό άπέχει από τήν Δράμα 40 χιλιόμετρα και σ' αυτό εγκαταστάθηκαν οί πενήντα πρώτες οικογένειες από τά ποντιακά χωριά πού άναφέρθηκαν κατά τήν άνταλλαγή άντιπλάγησαν μέ τούς Μουσουλμάνους πρώην κατοίκους του τό 1924. 'Ο πρώτος καιρός ήταν δύσκολος, έφ' όσον είχαν ελάχιστα μέσα νά συντηρηθούν, όσα δηλ. πρόλαβαν και πήραν από τό νοικοκυριό τους και όσα ελάχιστα τούς παρέσχε πρός ζωάρκεια τό 'Ελληνικό Κράτος, πού προσπαθόσε νά όρθιοδήσει από τήν Μικρασιατική Τραγωδία τού 1922. Κοντά τους ήταν οί μοναχικοί Σαρακατσάνοι, μέ τούς όποιους άντάλασαν τόν πρώτο καιρό τά προϊόντα του μόχθου τους. Στην συνέχεια ό συγγ. ξεετάζει τήν πρώτη εγκατάσταση του θέρος του 1924· κύρια αίτία της επιλογής τους ό λόγος ότι τό Περιβλέπτο θύμιζε τά χωριά τους στόν Πόντο. 'Ετσι εγκαταστάθηκαν στα σπείτια των άνταλλαξιμων Μουσουλμάνων, μάζεψαν τά κεράσια, κέρδισαν τά πρώτα χρήματα και έστησαν τά νοικοκυριά τους· τά βελονίδια των γειτονικών δασών, τά άθέριστα χωράφια σίκαλης, ή ξυλεία, ό κληρος μέ ένα άλέτρι και βόδι, ό σπόρος των μπαρμουννοφάσουλων πού έφεραν από τόν Πόντο άποτέλεσαν τά πρώτα οικονομικά μέσα επιβιώσεως των προσφύγων και γιά τούς έπόμενους μήνες. Κατόρθωσαν μάλιστα νά λειτουργήσουν και σχολείο γιά τά παιδιά τους μέ διδάσκαλο τόν 'Αριστοειδή Στεφανίδη, αλλά και τήν εκκλησία του 'Αγίου Δημητρίου. Σταδιακά μάλιστα δημιούργησαν μία μορφή κοινοτισμού εργαζόμενου γιά τήν κατασκευή δρόμων, πλατειών και άλλων κοινοτικών έργων, άσχολήθηκαν συστηματικά μέ τήν καπνοκαλλιέργεια. Σιγά-σιγά τό χωριό άναπτύχθηκε, νέες οικογένειες προσετέθησαν, αλλά τήν ειρηνική ζωή του διέκοψε ό πόλεμος του 1940. 'Ο κ. Τ.Κ. άσχολήθηκε, επίσης, στό βιβλίο του μέ τήν καθημερινή ζωή του Περιβλέπτου — τήν εκκλησία και τήν εκπαιδευση— δίνοντας όνόματα διδασκάλων και ιερέων· τόν άπασχόλησαν, ώσαύτως, οί άγροτικές εργασίες των συγχωριανών του μέ τήν καπνοκαλλιέργεια και τήν κτηνοτροφία, οί διασκεδάσεις και τά πανηγύρια του Περιβλέπτου και των γειτονικών χωριών, ή λαϊκή ιατρική, ό γάμος, ή βάπτισι, τά κάλαντα, τό παρακάθ' κτλ.*

'Ο κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιά τούς έμπόρους του καπνού, τήν διατροφή των προσφύγων μέ τά παραδοσιακά ποντιακά φαγητά, τίς νηστείες, τόν ταχυδρόμο, τόν τρόπο προμηθείας βασικών ειδών. 'Ομιλεί, επίσης, γιά μία ιδιότυπη μορφή κοινοτισμού, όπως ήταν ή κοινωνική έταιρεία βοσκής και ή προσωπική εργασία. Άκολουθεί τό κεφάλαιο γιά τά χαρακτηριστικά πρόσωπα Ποντίων του Περιβλέπτου πρώτης και δεύτερης γενιάς και τίς τοποθετήσεις του χωριού μέ άπλή παράθεση φωτογραφιών, πού

ἀξίζον χίλιες λέξεις ἢ καθεμίᾳ. Ἐνδιαφέρον εἶναι καί τό κεφάλαιο, ὅπου ὁ συγγρ. περιγράφει τόν χαρακτηρισμό τῶν συγχωριανῶν του: καρτερικοί, εὐθεῖς, σκληροί ἐπιφανειακά, ἀλλ' ἀγαθοί κατά βάθος, θρησκευόμενοι, πατριώτες, γενναῖοι τό φρόνημα, τρυφεροί· χαρακτηριστικά εἶναι καί τά παραδείγματα, μέ τά ὁποῖα τεκμηριώνει τούς παραπάνω χαρακτηρισμούς.

Στό ἐπόμενο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιά τήν βουλγαρική κατοχή καί τήν Ἐθνική Ἀντίσταση· οἱ Βούλγαροι εἰσῆλθαν στό χωριό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 καί οἱ κάτοικοι του ὑπέστησαν ὅλα ὅσα οἱ Ἀνατολικομακεδόνες καί Θρακιώτες ἀπό τούς Βουλγάρους κατακτητές: βιαιοπραγίες, κατασχέσεις, οἰκονομικοί διωγμοί, φορολογία. Ἡ βουλγαρική κατοχή, ἐξάλλου, στόν Νομό Δράμας ἦταν ιδιαίτερα σκληρή. Φυσικά οἱ Πόντιοι τοῦ Περιβλέπτου μετεῖχαν στήν ἀντίσταση πλαισιώνοντας ἐντόπιες ἀνταρτικές ὁμάδες· ὁ συγγρ. παραθέτει μάλιστα κατηγορητήριο τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοδικείου Ξάνθης πού καταδικάζει κατοίκους τοῦ Περιβλέπτου, πολλοί μάλιστα ἀπό τούς ὁποίους ἐξορίσθηκαν στήν Βουλγαρία καί ὑπέστησαν τά πάνδεινα ὡς τήν ἐπιστροφή τους τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1944. Κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο τό χωριό ἐνεπλάκη στήν διαμάχη τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. μέ τίς δυνάμεις τοῦ Ἀντών-Τσαούς, τόν ὁποῖο στήριζαν οἱ κάτοικοι τοῦ Περιβλέπτου πού γιά μιά τετραετία (1946-1950) εἶχαν διασκορπισθεῖ ἐδῶ καί ἐκεῖ γιά νά ἐπιστρέψουν τελικῶς στό χωριό τους τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1950. Τότε ἄρχισε μιά νέα περίοδος ἀνασυγκροτήσεως πού δυστυχῶς δέν ὀλοκληρώθηκε καί οἱ κάτοικοι ἀπογοητευμένοι ἄρχισαν νά σκορπίζουν στήν Θεσσαλονίκη, τήν Δράμα, τήν Κατερίνη, τήν Γερμανία καί τό Βέλγιο. Τό Περιβλέπτο εἶχαν διασκορπισθεῖ ἐδῶ καί ἐκεῖ γιά νά ἐγκαταστήσῃ Ἑλληνοπονητίων τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως· δυστυχῶς, γιά πολλούς λόγους, ἔμεινε μόνον ἐλπίδα.

Στό Παράρτημα ὁ συγγρ. παραθέτει μητρώο τῶν κατοίκων (55 οἰκογένειες μέ τούς ἀρχηγούς καί τά μέλη τῶν οἰκογενειῶν, πρώτη καί δεύτερη γενιά), ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, συνέντευξη μέ τόν Ἰω. Κυριακίδη ἀπό τό Καρμούτ, τόν Σταῦρο Μωῦσίδη ἀπό τό Λερίν, τόν Κωνστ. Στεφανίδη ἀπό τό Καρμούτ, τήν Ἀναστ. Στεφανίδη ἀπό τό Λερίν, τήν Παρθένα Εὐθυμιάδου ἀπό τήν Καστρικέτα τοῦ Καρμούτ, τόν Νικόλαο Χρήστου (ὄλοι τῆς πρώτης προσφυγικῆς γενιάς), τόν Δημ. Κυριακίδη (δευτέρα γενιά). Παρατίθεται, ὡσαύτως, ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀντων. Φωστηρίδη, *Ἐθνική Ἀντίστασις κατά τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς 1941-1995*, Θεσσαλονίκη 1959, πού ἀναφέρεται σέ πρόσωπα τοῦ Περιβλέπτου πού μετεῖχαν στήν Ἐθνική Ἀντίσταση.

Τελικῶς, τό βιβλίο τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι μιά πολύ καλή συμβολή στήν ἱστορία τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς προσφυγιάς του, ἀλλά ταυτοχρόνως καί μιά συμβολή στήν ἱστορία τῆς Νέοτερης Μακεδονίας, ἐφ' ὅσον οἱ πρόσφυγες πού ἐγκαταστάθηκαν σ' αὐτήν συνιστοῦν τόν τύπο τοῦ Μακεδόνο-Μικρασιάτου ἀγωνισθέντες κατά τούς ἐθνικούς ἀγῶνες γιά τήν ἑλληνικότητά της. Ὁ κ. Τ.Κ. γράφει ἀπλά, λόγια ἀπλά βγαλμένα ἀπό τήν ψυχή του γιά καταστάσεις καί πρόσωπα πού παιδί καί ἐφηβος γνώρισε καί ἔζησε· ἔνα εἶδος ἀφηγήσεως πού εἶναι ἱστορία, μυθιστόρημα, κοινωνική καί τοπική ἱστορία.